

90 ÉVE SZÜLETETT ERŐD IVÁN

(Budapest, 1936. január 2. – Bécs, 2019. június 24.)

zeneszerző és zongoraművész.

RADICS ÉVA EMLÉKEZÉSE¹

Pontosan emlékszem: 1983 őszén, mikor a Gráci Zeneművészeti Egyetemre kerültem, tárt karokkal fogadott a folyosón. Egymás melletti teremben tanítottunk éveken át. Mikor Bécsbe ment, tartottuk ugyan a kapcsolatot, de a személyes találkozások megritkultak. Utoljára – talán két éve is van már – a Takács Jenő Társaság kuratóriumi ülésén beszélgettünk. Sápadt volt, de a szeme – mint mindig – élénken csillogott.

Erőd Iván 1936. január 2-án született Budapesten és ott töltötte élete első húsz évét. Szüleivel és anyai nagyanijával Pesten élték túl a náci megszállást és a nyilas időket, apai nagyszülei Auschwitzban, bátyja Buchenwaldban pusztult el. Zenész „génjeit” anyai ágról örökölte, nagyapja, Ney Bernát a budapesti Operaház szólóénekes, nagybátyja, Ney Tibor hegedűművész volt. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán Kadosa Pál volt a zongoratanára. *„Kadosának sokkal tartozom, művészileg és emberileg is, hiszen engem mint ,osztályellenséget’ átmentett a ,káderezésen’, és még ösztöndíjat is szerzett nekem. Ez utóbbira annál inkább szükség volt, mert apám kiskereskedését 1950-ben, átvette’ az állam, persze minden ellenszolgáltatás nélkül.”* – mondta erről az időszakról.

¹ Parlando 2019/4.

Erőd Iván tanáraival, Kadosa Pállal és Nemes Katalinnal
a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán (Forrás: MTI/Zinner Erzsébet)

A zongorával egyidejűleg Szabó Ferenchez járt zeneszerzésre. A melléktantárgyakat olyan jelentős személyiségektől tanulta, mint Kodály Zoltán, Szabolcsi Bence, Bárdos Lajos, Nagy Olivér, Bartha Dénes, Molnár Antal, Szőnyi Erzsébet.

„1956, friss szele’ és az októberi nagy lélegzetvétel után becsapódott a kapu. November 4-ének hajnala olyan sokkot okozott, hogy úgy éreztem, itt már semmi jóra nem lehet számítani, el kell menni. Hogy érzésem nem volt alaptalan, bizonyították a következő évek.” – mesélte.

1956-ban decemberében hagyta el Magyarországot. A bécsi Zeneakadémián amerikai ösztöndíjjal folytatta tanulmányait Richard Hausernél (zongora) és Karl Schiskénél (zeneszerzés). Zongoristaként már főiskolásként szerepet vállalt a kortárs zene előadásában, az úttörő „die Reihe” együttesnek is tagja lett.

Darmstadtban négy éven át vett részt nyári kurzuson. *„Az alapító korosztály uralta Darmstadtot: Stockhausen, Nono, Boulez. Már nem mutatkozott a kezdeti pluralizmus, hanem beállt a darmstadti iskola, s különlegesen, szűk keretek közt zajlott a munka. A baj csak az volt, hogy – ha esztétikailag ellenkező előjellel is, – de ’zsdanovi szellem’ uralkodott: a nem ehhez az iskolához tartozókat megvetették vagy semmibe vették. Ligeti Gyuri volt az első, aki rámutatott erre a ’zsdanovi’ irányzatra, s próbált belőle kitörni.”* – Darmstadt számára nem jelentett ihletet, inspirációt, de a technikai eszközöket, melyeket ott tanult, később is felhasználta műveiben.

Az emigráns sorsközösségben az ausztriai magyar zenészek közül Takács Jenővel tartott kapcsolatot, s jó barátság fűzte Losonczy Andorékhoz, valamint egykori évfolyamtársához, Horváth József Máriához. Ligeti Györgytől sok tanácsot kapott Darmstadtban, Bécsben egyaránt. *„Az összes akkori nagyság közül az ő zenéje áll hozzám legközelebb.”* – mondta.

1962 és 1964 között (Karajan ajánlására) a bécsi Operaház korrepetitora volt. (Szívéhez mindig is az opera műfaja állt legközelebb.) Zongoristaként hangversenyezett Karl Böhmnel és a Bécsi Filharmonikusokkal, számos szólóestet adott és szívesen kamarázott is. Több mint 500 koncert után a hetvenes évektől egyre inkább a tanári és zeneszerzői tevékenységre tette a hangsúlyt: 1967-től 1971-ig a gráci Zeneművészeti Főiskola óraadó, 1971-től kinevezett, majd 1975-től 1989-ig rendes tanára (zeneszerzés és zeneelmélet) volt. 1989-től a bécsi Zeneművészeti Egyetem tanára, 2004 óta emeritus professzora volt. Összhangzattant, ellenponttant, zeneszerzést, stílusgyakorlatot tanított.

Az alkotómunka mindig lényeges volt számára. Nem törődött soha az elvárásokkal. Főbb művei: két opera (A selyemhernyók; Orpheus ex machina), egy gyermekopera (Pünktchen und Anton), zenekari művek, kamarazene, dalok, kórusok. A hangszeres zenénél a vokális zene állt közelebb a természetéhez. *„Úgy tűnik, nem lett volna ilyen súlya életemben az énekelt zenének, ha nem a budapesti Zeneakadémián nővök föl. Az éneklés Magyarországon alapvető élmény, s köztudomású, hogy a hangszeresnek is énekelnie kell. Furcsa, hogy a világban az énekhang kezelését nem tanítják olyan gondossággal, mint a hangszerelést.*

A „mesterségnek” nagy tisztelője volt, nem szűnt meg tanulni a múlt nagy alkotóitól, akiknek zenéiben mindig azt kereste, ami túlmutat időn és stíluson. Ugyanakkor azt vallotta, hogy az ihletének forrása saját bensőjében rejlik.

Ami a komponálás technikáját illeti, ritkán írt improvizálgatva; inkább fül- és fejmunkával, belső hallással. Bár eredetileg zongorista volt, mégsem a keze irányította a zeneszerzésben. A zongorát – egy versenymű és egy nagyobb szólódarab kivételével – csak kamarazenében használta.

Élete során sokféle benyomás érte. Stílusára eleinte hatott a magyar népzene, valamint Bartók és Kodály zenéje. Már Pesten is próbálkozott a tizenkétfokúsággal. Bécsben érdeklődni kezdett a szerializmus iránt. Későbbi műveiben visszafordult a tonális alapokhoz, és a magyar nép- és műzenére jellemző elemeket is felhasznált. A '70-es évekbeli munkái derűs hangot ütnek meg, a '80-as évektől megint a komolyabb, problematikusabb tartalmak foglalkoztatták. Az '80-'90-es években az amerikai zene, a jazz és blues is hatott kompozícióira. Műveit világszerte elsőrangú előadóművészek adták elő.

„Az ún. ‚komoly’ zene szinte minden műfajában komponálok – műveim karaktere azonban százféle, mint a világ. Derűs vagy véresen komoly, főképpen, ha a szöveg úgy kívánja, de van köztük ‚felemelő’ és ‚magasztos’ is (sokan ki fognak nevetni az elavult szóhasználatért), hiszen vágyik lelkünk a transzcendens után.” – vallotta.

Erőd Iván, Főző Lászlóné, Christian Heindl, Szokolay Sándor és Radics Éva a Takács Jenő Alapítvány kuratóriumi ülésén (Sopron, 2010. X. 26.)

Erőd Iván (Forrás: [Szervusz Ausztria](#))

Sokrétű, és többnyire sikeres tevékenységének biztos háttérrel adott a hagyományos családi élet. Öt gyermeke házassága révén unokái ereiben osztrák, francia, olasz, német, svájci, cseh és magyar vér kering.

Mindig nyereség volt számára a más nyelv- és kultúrkörben felnőtt ember megismerése. A baráti köréhez a legkülönbözőbb foglalkozású, vallású és nemzetiségű emberek tartoztak. *„A legtartósabb barátságoknak azonban azok bizonyultak, amelyek még tanulmányaim idején, Magyarországon kötődtek.”*

Fontos volt számára, hogy mi történik a világban. *„Minden bizonynyal ez tükröződik a zenémben is. Nem az életrajzot kell keresni a darabokban, de amit egy alkotó megél, ott van az alkotásaiban.”*

Erőd sokféle nemzethez húzott. 1993-ban megújította magyar állampolgárságát. *„Eszembe sem jut, hogy bármi hasznát akarjam látni idetartozásomnak. A rendszerváltás után azonosítani tudtam magam az országban történő dolgokkal. – Nehezen tudom megérteni azokat, akik visszavágyanak Kádár egyiptomi húsos fazekaihoz. De sajnos, ez világszerte így van, az anyagi igények alaposan háttérbe szorítják a szellemieket.”* Megvette azt a házat Csákerényben, „a Vértes ölén”, ahol kamaszkorában töltött szép napokat, s ahol idősebb korában zavartalanul komponálhatott, s a kertet gondozta.

Erőd Iván az osztrák jogvédő hivatal elnökségi tagja volt. Bösendorfer- és Busoni-díjas, az Osztrák Állami Díj birtokosa, az Osztrák Kulturális Minisztérium zenei nagydíjasa volt. Megkapta Stájerország és Bécs város zenei díját. Magyarországon 1993-ban Bartók–Pásztory-díjat (erre volt a

legbüszkébb), 2010-ben Erkel Ferenc-díjat kapott. Tagja volt a Magyar Zeneszerzők Egyesületének, a Magyar Művészeti Akadémiának, és a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémiának. Nemrégiben pedig, több más magyar és osztrák művésszel együtt, a washingtoni John F. Kennedy Előadóművészeti Központ Művészeti Aranyérem-díjával tüntették ki. Az elismerést néhány nappal halála előtt fia, Adrian Erőd vette át helyette a bécsi Albertina múzeumban.

A nemzetközi hírű zeneszerző 83 évet élt. Béke poraira!

Válogatás Erőd Iván a YouTube-n található felvételeiből:

[Ivan Erőd Viola Concerto movement 1 played by Toby Appel with the MusicaNova Orchestra \(9:58\)](#)

Erőd Iván: Hegedűverseny. A szólista Toby Appal, közreműködik a Musica Nova Orchestra Warren Cohen vezényletével.

[Iván Erőd Piano Concerto \(25:05\)](#)

Erőd Iván: Zongoraverseny (1975) Piano Concerto (1975) 1. Vorsätze 2. Klärung 3.
Közreműködik: Erőd Iván (zongora) és a Pro-Arte-Orchester Graz
Wolfgang Bosic vezényletével

[Trio Frühstück - Iván Erőd, Piano Trio no. 1, III. Allegro vivace \(7:05\)](#)

Erőd Iván: Trio Frühstück. Közreműködik: Clara Frühstück (zongora)
Maria Sawerthal (hegedű) és Sophie Abraham (cselló)

[Sonata Milanese für Fagott und Klavier \(Iván Erőd\) \(3:17\)](#)

Közreműködik: Maximilian Erb (fagott) és Stephanie Timoschek (zongora)

[Erőd Iván: Viva la musica \(1:28\)](#)

Közreműködik: Dr. Mihálka György Vegyeskar, Makó, karnagy: Gilinger Ildikó,
zongorakíséret: Benkő Zoltán.

(VIII. Pünkösdváros Kórusfesztivál, Baja, 2016. május 7.)